

УДК 343.53 (477), 343.341.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.63>

ПРОБЛЕМИ КАРАНОСТІ НЕЗАКОННОГО ВИКОРИСТАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ (СТ. 201-2 КК)

Мовчан Р.О.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
ORCID: 0000-0003-2074-8895*

Юшков П.О.,

*кандидат економічних наук,
заступник ректора з перспективного розвитку
Запорізького державного
медико-фармацевтичного університету
ORCID: 0000-0001-7091-8173*

Гресь Д.Ю.,

*начальник Управління нагляду за додержанням
законів Національною поліцією України
Київської обласної прокуратури
ORCID: 0009-0002-7035-1677*

Мовчан Р.О., Юшков П.О., Гресь Д.Ю. Проблеми караності незаконного використання гуманітарної допомоги (ст. 201-2 КК).

Статтю присвячено дослідженню проблем караності незаконного використання гуманітарної допомоги. Розглянуто проблеми, пов'язані з призначенням «реального» покарання особам, засудженим за ст. 201-2 Кримінального кодексу України (далі – КК), а також звільненням останніх від відбування призначеного їм покарання з випробуванням. На цій основі сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення Кримінального кодексу України і практики його застосування.

Доведено, що проблеми караності злочину, передбаченого ст. 201-2 КК (фактично її ч. 3), є наслідком симбіозу чинників як правотворчого, так і правозастосовного характеру. Встановлено, що рішення законодавця передбачити у санкції ч. 3 ст. 201-2 КК єдине безальтернативне основне покарання у виді позбавлення волі на доволі тривалий термін (від 5 до 7 років), яке має призначатися за всі кваліфіковані за відповідною нормою діяння, ступінь та характер суспільної небезпеки яких подекуди кардинально відрізняється і далеко не завжди вимагає його призначення та «реального» відбування, є невдалим. Аргументовано, що за умови збереження у структурі Особливої частини КК ст. 201-2 КК в її чинній редакції передбачені санкціями її ч. 3 перелік покарань необхідно доповнити вказівкою на покарання у виді штрафу. Водночас наголошено, що кримінально-правова оцінка за ст. 201-2 КК проявів ввезення в Україну товарів під виглядом гуманітарної допомоги з метою їхнього подальшого продажу є безпідставною.

Критикується невинуватна ліберальність, яку українські суди демонструють стосовно осіб, які вчиняли найбільш небезпечні прояви діянь, оцінених за ч. 3 ст. 201-2 КК. Виявлено, що яскравим прикладом цієї негативної тенденції є масові випадки реалізованого без достатніх на те підстав звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням суб'єктів, які фактично вчиняли розкрадання чи привласнення або шахрайство з предметами гуманітарної допомоги (благодійних пожертв, безоплатної допомоги) з використанням (не просто в умовах!) умов воєнного стану. Обґрунтовано, що у майбутньому така нічим невмотивована практика має бути зведена до мінімуму.

Ключові слова: покарання; звільнення від відбування покарання з випробуванням; штраф; позбавлення волі; службові обмеження для військовослужбовців; санкція; незаконне використання гуманітарної допомоги; привласнення, розтрата, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем; шахрайство; контрабанда; кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності; кримінальні правопорушення проти власності.

Movchan R.O., Yushkov P.O., Gres D.Yu. Problems of punishment of illegal use of humanitarian aid (Articles 201-2 of the Criminal Code).

The article is devoted to the study of the problems of punishability of the illegal use of humanitarian aid. The problems associated with the imposition of a "real" punishment on persons convicted under Art. 201-2 of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CC) are considered, as well as the release of the latter from serving the sentence imposed on them with probation. On this basis, proposals are formulated aimed at improving the Criminal Code of Ukraine and the practice of its application. It is proved that the problems of punishability of the crime provided for in Art. 201-2 of the CC (actually its Part 3) are the result of a symbiosis of factors of both a law-making and law-enforcement nature. It is established that the legislator's decision to provide for the sanction of Part 3 of Art. 201-2 of the Criminal Code, the only non-alternative main punishment in the form of imprisonment for a fairly long term (from 5 to 7 years), which should be imposed for all qualified acts according to the relevant norm, the degree and nature of which are socially dangerous in some places are radically different and do not always require its imposition and «real» serving, is unsuccessful. It is argued that, provided that the structure of the Special Part of the Criminal Code is preserved, Art. 201-2 of the Criminal Code in its current version, the list of punishments provided for by sanctions in Part 3 of it should be supplemented with an indication of punishment in the form of a fine. At the same time, it is emphasized that the criminal-legal assessment under Art. 201-2 of the Criminal Code of the manifestations of the import of goods into Ukraine under the guise of humanitarian aid for the purpose of their further sale is groundless.

The unjustified liberality that Ukrainian courts demonstrate in relation to persons who committed the most dangerous acts assessed under Part 3 of Article 201-2 of the Criminal Code is criticized. It is revealed that a vivid example of this negative trend is the mass cases of release from serving a sentence in the form of imprisonment with probation of subjects who actually committed embezzlement or misappropriation or fraud with humanitarian aid items (charitable donations, free assistance) using (not just in the conditions!) the conditions of martial law. It is substantiated that in the future such unmotivated practice should be minimized.

Key words: punishment; release from serving a sentence with probation; fine; imprisonment; service restrictions for military personnel; sanction; illegal use of humanitarian aid; embezzlement, embezzlement, taking possession of property through abuse of official position; fraud; smuggling; criminal offenses in the field of economic activity; criminal offenses against property.

Постановка проблеми. Вже з перших днів великої війни, яка розпочалася 24 лютого 2022 р., почали з'являтися повідомлення про зафіксовані в нашій країні численні прояви зловживань із гуманітарною допомогою. Цей факт не залишився непоміченим і для вітчизняних парламентаріїв, якими вже за місяць після початку широкомасштабного вторгнення – 24 березня 2022 р. – було ухвалено Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», на підставі якого Кримінальний кодекс України (далі – КК) доповнено ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» (далі – незаконне використання гуманітарної допомоги).

У своїх попередніх працях один із авторів цих рядків разом із О. Дудоровим неодноразово звертав увагу на численні недоліки відповідної кримінально-правової новели [1–4]. Час, щоправда, довів, що, попри всі притаманні їй дефекти, аналізована заборона ледь не з моменту своєї появи у КК почала активно застосовуватись. І хоч у 2023–2024 рр. ключові кількісні показники злочину, передбаченого ст. 201-2 КК, рухались по низхідній, демонструючи тенденцію до деякого зниження, вже у 2025 р. вони стабілізувалися, засвідчуючи, що досліджувана норма й донині залишається затребуваною у правозастосувачів (див. діаграму № 1).

Враховуючи те, що ст. 201-2 КК була прийнята у 2022 р. вже в умовах воєнного стану, який, на жаль, триває і до сьогодні (березень 2026 р.), протягом відповідного часового періоду на практиці мали місце прояви застосування лише її ч. 3, в якій передбачено кримінальну відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, вчинене саме під час воєнного стану (поруч із надзвичайним). Безальтернативним основним покаранням, встановленим у санкції досліджуваної кримінально-правової норми, є позбавлення волі на строк від 5 до 7 років. Попри те, що раніше нами критикувався той нелогічний факт, що зазначене покарання є більш м'яким порівняно з тим, про яке йдеться у ч. 4 ст. 191 КК, водночас варто визнати, що загалом його суворість доволі адекватно відображає ступінь та характер суспільної небезпеки діянь, які мали б кваліфікуватися за ст. 201-2 КК, а тому в разі його адекватного та виваженого застосування навряд чи були б вагомі підстави вважати, що кримінально-правове реагування на прояви відповідних зловживань із гуманітарною допомогою є неналежним.

Діаграма № 1

Разом з тим, проаналізувавши актуальну практику призначення покарання за злочин, передбачений ст. 201-2 КК, із прикрістю доводиться констатувати, що багато з відповідних рішень судів навряд чи можуть слугувати взірцями згаданого вище і такого бажаного «адекватного та виваженого» застосування кримінального закону. Які ж саме недоліки мають на увазі? Детальніше про це йтиметься у представленому увазі читача дослідженню.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги у своїх працях розкривали, зокрема, А. Айдинян, В. Бабич, О. Бондарук, Т. Борисенко, Д. Бурмістренко, Т. Бучма, С. Волков, В. Гришко, О. Дудоров, О. Желтухін, Д. Каменський, О. Кеєр, В. Киричко, О. Костенко, Р. Котовщиков, З. Красько, О. Кришевич, М. Куцевич, О. Литвинов, О. Марін, Г. Муляр, Ю. Орлов, О. Охман, А. Радзівіло, Н. Симоненко, Л. Скрекля, С. Спільник, Л. Тимошенко, М. Хавронюк, А. Шаповалова, Н. Шаповалова, О. Швидка, А. Шевчук, І. Ясін, А. Яценко. Водночас варто зазначити, що у працях названих авторів основна увага приділялась кримінально-правовій характеристиці складу відповідного злочину та дискусійним питанням його кваліфікації. Натомість проблеми караності діянь, передбачених ст. 201-2 КК, у роботах згаданих науковців або не досліджувалися взагалі, або розглядалися лише фрагментарно.

Відповідно, метою статті є дослідження (на підставі вивчення матеріалів актуальної судової практики) проблемних аспектів караності незаконного використання гуманітарної допомоги і формулювання на цій основі пропозицій, спрямованих на вдосконалення КК і практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. За результатами моніторингу розміщених у ЄДРСР вироків за ст. 201-2 КК було виявлено, що з 59-ти осіб, які були засуджені за вчинення аналізованого злочину у 2022–2025 рр., 40 (68 %) були звільнені від відбування покарання з випробуванням, тоді як лише 19 (32 %) – зазнали «реального» покарання (див. діаграму № 2).

Діаграма № 2

Своєю чергою варто зазначити, що з 19-ти виявлених випадків призначення «реального» покарання:

а) у 14-ти суди, застосовуючи механізми, передбачені ст. 69 КК, зупинялися на застосуванні до винних більш м'яких видів покарання, які не зазначені у відповідній санкції. Найчастіше (13 випадків) таким «пом'якшеним» різновидом покарання виступав штраф, а ще в одному випадку – службове обмеження для військовослужбовців;

б) ще у 3-х на підставі тієї самої «пільгової» ст. 69 КК призначали покарання у виді безальтернативно передбаченого у ч. 3 ст. 201-2 КК позбавлення волі, строк якого, щоправда, був нижчим від найнижчої межі, встановленої у санкції («нижче нижчого»);

в) лише в одному випадку було призначено мінімальне покарання, передбачене ч. 3 ст. 201-2 КК (позбавлення волі строком на 5 років);

г) і так само в одному випадку – покарання у виді позбавлення волі на строк, який є вищим від мінімально передбаченого у ч. 3 ст. 201-2 КК (6 років) (див. діаграму № 3).

Діаграма № 3

Як же необхідно сприймати такі тенденції у правозастосуванні?

Видається, що відповідна оцінка має бути різною і найперше повинна залежати від змісту тих доволі різнопланових діянь, вчинення яких виступало підставою для їхньої кваліфікації за ст. 201-2 КК. Зокрема, вважаємо, що навряд чи виправдано надавати єдину оцінку фактам застосування «пільгових» механізмів, передбачених статтями 69, 75–76 КК, з одного боку, до осіб, які організували так звані «автомобільні» схеми – тобто ввозили в Україну товари (в абсолютній більшості випадків транспортні засоби) під виглядом гуманітарної допомоги, які (товари) надалі продавали, а, з іншого, до суб'єктів, котрі фактично вчиняли привласнення (розтрату) або шахрайські дії з гуманітарною допомогою. Пояснимо цю гіпотезу.

У своїх кількох опублікованих раніше працях один із авторів цих рядків виклав нашу спільну, вироблену разом з О. Дудоровим, позицію про те, що, попри відповідні приклади із судової практики, дії осіб, які здійснювали фіктивне визначення придбаного і доставленого в Україну майна (найчастіше автовок) як гуманітарної допомоги з метою його подальшого продажу, насправді мали б кваліфікуватися не за ст. 201-2 КК, а: 1) якщо ці дії вчинені до 1 липня 2024 р. (дата появи у КК ст. 201-4) – за ст. 222 КК «Шахрайство з фінансовими ресурсами»; 2) якщо ж після цієї дати – або за ст. 201-4 КК «Контрабанда підакцизних товарів», або (залежно від вартості незаконно ввезених товарів) за тією самою ст. 222 КК. Інакше кажучи, ми вважаємо, що, попри цинічне використання ними умов воєнного стану, насправді такі ділки вчиняли звичайні економічні (господарські) делікти, караність яких мала б бути співмірною з караністю інших господарських кримінальних правопорушень із подібним характером та схожим ступенем суспільної небезпеки, зокрема, тими-таки контрабандою підакцизних товарів та шахрайством з фінансовими ресурсами. Як відомо, за вчинення цих економічних посягань законодавець передбачив покарання у виді: 1) або доволі серйозних сум штрафів, які традиційно вважаються чи не найбільш ефективними покараннями за вчинення більшості господарських правопорушень; 2) або певних строків позбавлення волі (у ст. 201-4 КК).

Зважаючи на наведені положення, загалом не викликає заперечень поширена практика призначення особам, котрі оформлювали як гуманітарну допомогу та безмитно ввозили в Україну «для передачі на фронт чи нужденним» автомобілі, які, проте, згодом продавались, покарань у виді:

а) або штрафів у доволі значних розмірах (від 2, 3, 6 тисяч НМДГ [5–7] – і аж до 12 тис., 12 200, 18 230 чи навіть 35 тис НМДГ [8–12]);

б) або (з урахуванням всіх обставин конкретної справи) навіть позбавлення волі строком, наприклад, на 1 рік та 4 місяці [13], 5 [14] чи навіть, як це було в одному з випадків – аж 6 років [15].

Водночас маємо вкотре зазначити, що, попри повсякчасне застосування ст. 69 КК з наступним призначенням винним відповідних «реальних» покарань, панівною на практиці є тенденція до звільнення відповідних осіб від відбування призначеного їм покарання з випробуванням на підставі статей 75–76 КК. Навіть визнаючи недоцільність безоглядного призначення у всіх таких випадках безальтернативно передбаченого у ч. 3 ст. 201-2 КК покарання у виді позбавлення волі строком щонайменше на 5 років, такий підхід ми розцінюємо вельми критично, адже за його реалізації згадані суб'єкти фактично не несуть жодної реальної відповідальності за скоєну ними кримінально протиправну поведінку. Заразом зауважимо, що такі рішення найчастіше обґрунтовуються покликанням на:

- шире каяття підсудного, на яке вказується ледь не у всіх 100 % подібних справ (37 випадків);
- співпрацю з правоохоронними органами (24 випадки);
- визнання обвинуваченим винуватості (6 випадків);
- відсутність судимості (4 випадки);
- відсутність обставин, які обтяжують покарання (4 випадки);
- надання у добровільному порядку грошової чи іншої допомоги ЗСУ (3 випадки);
- наявність на утриманні малолітніх дітей, батьків, які є інвалідами II групи; трьох неповнолітніх дітей; догляд за особами похилого віку, малолітнім сином, який хворий на аутизм; або хронічне тяжке захворювання (онкологічна хвороба) самого підсудного (4 випадки).

Значно рідше при ухваленні відповідних рішень згадувалися такі обставини, як:

- участь обвинуваченого у бойових діях;
- відсутність наслідків або відшкодування шкоди (і це при тому, що відповідний склад є формальним);
- вчинення злочину внаслідок збігу інших обставин;
- волонтерство підсудного.

У той же час варто враховувати, що, поруч зі згаданими «автомобільними» схемами, за ст. 201-2 КК також систематично кваліфікуються різноманітні прояви, які за відсутності спеціальної норми про незаконне використання гуманітарної допомоги визнавалися б звичайними кримінальними правопорушеннями проти власності, зокрема, передбаченим ст. 191 КК привласненням, розтратою чи заволодінням майном шляхом зловживання службовим становищем. Разом з тим хотілося б акцентувати увагу на тому, що вчинення таких дій в умовах воєнного стану мало б (за відсутності ст. 201-2 КК) тягнути не просто формальне застосування ч. 4 відміченої ст. 191 КК (у випадку зі ст. 190 КК – її ч. 3) (за ознакою «вчинення в умовах воєнного стану») з подальшим звільненням винних від відбування покарання з випробуванням, що є повністю типовим для сучасної практики, а реальне призначення тих виправдано суворих покарань, які передбачені санкціями цієї (-их) норми (-м). Адже, на відміну від абсолютної більшості інших діянь, які сьогодні отримують кримінально-правову оцінку за частинами четвертими відповідних норм (це стосується не лише ст. 191 КК), розглядувані зловживання з гуманітарною допомогою вчиняються не просто у формальних «умовах воєнного стану», а саме і виключно завдяки **«використанню умов воєнного стану»**, що принципово змінює ступінь суспільної небезпеки таких діянь, істотно підвищуючи та роблячи його більш ніж достатнім для призначення винним тих «реальних» строків позбавлення волі, які встановлені у санкції ч. 4 ст. 191 КК. Тому вважаємо, що застосування «пільгових» механізмів, передбачених ст. 69 чи, тим паче, статтями 75–76 КК, до згаданих осіб (на відміну від суб'єктів, які реалізовували відповідні «автомобільні» схеми), за загальним правилом (окрім як за наявності певних виняткових обставин) має виключатися.

Зважаючи на викладені положення, не можемо підтримати підхід тих представників суддівського корпусу, які, попри наведені аргументи, великою мірою нехтуючи та девальвуючи загальні уявлення про справедливість, звільняли від відбування покарання з випробуванням визнаних винними у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК, осіб, які, наприклад:

а) заволодівали коштами, які в якості благодійних пожертв (благодійних грантів) надавалися ГО «ReliefAid» на закупівлю та поставку дров мешканцям ТГ Чернігівського району, що постраждали внаслідок збройної агресії РФ на території України, а також особам, які перебувають у складних життєвих обставинах [16–17]. Тут окремо варто звернути увагу ще й на суму отриманого винним прибутку – 1 млн 791 тис. грн, з урахуванням якої описані дії, знову-таки за відсутності ст. 201-2 КК, за наявності інших підстав мали б кваліфікуватися вже навіть не за частинами четвертими, а за частинами п'ятими відповідних норм (ст. 190 або ст. 191 КК) як вчинені «в особливо великих розмірах»;

б) заволодівали коштами на суму 603 450,74 грн, які збирались у вигляді «благодійних пожертв» та «безоплатної допомоги» на потреби ЗСУ [18];

в) військовослужбовців, котрі під приводом волонтерської діяльності, що мала полягати у безоплатній передачі волонтерам товарів гуманітарної допомоги та благодійних пожертв, безоплатно отримували різноманітні предмети, які надалі продали за 615 520 грн. Зауважимо, що в цьому випадку на заваді рішенню суду про звільнення відповідного суб'єкта від відбування покарання з випробуванням не стало навіть те, що він був визнаний винним у вчиненні одразу трьох тяжких злочинів, передбачених, крім ч. 3 ст. 201-2, ще й ч. 1 ст. 262 та ч. 1 ст. 263 КК [19];

г) продавали товари гуманітарної допомоги, а саме продукти харчування, які містились у продовольчих наборах ВПП ООН, вартістю 760 461,60 грн [20];

д) а також осіб, які, на відміну від класичних «автомобільних» схем, придбавали за кордоном відповідні транспортні засоби не за власні кошти, а отримували їх від донорів, що не зупиняло їх від подальшого продажу таких автомобілів з отриманням коштів у розмірі 1 424 557 грн [21]. Як бачимо, і в цій ситуації мав місце «особливо великий розмір», передбачений п. 4 примітки до ст. 185 КК.

Критично відповідну практику оцінює і Д. Бурмістренко [22].

Заразом зазначимо, що, прикриваючись угодами про визнання винуватості між прокуратурою та обвинуваченими, ухвалення цих рішень, що мало наслідком звільнення від відбування покарання зухвалих, аморально-цинічних злочинців, не підкріплювалося фактично жодними серйозними аргументами. Зокрема, з 6-ти цитованих вище справ лише у 2-х мало місце хоча б якесь обґрунтування застосування статей 75–76 КК:

1) в одному випадку воно звелось до покликання на перерахування на спеціальні рахунки НБУ для цілей оборони застави в розмірі 402 600 грн. Враховуючи те, що сума отриманого прибутку склала 1 млн 791 тис. грн, мимоволі хочеться написати: «Відкупилися». Адже подібна практика толерує, фактично сприяє формуванню у злочинців переконливого уявлення про те, що вони й надалі можуть сміливо вчиняти відповідну кримінально протиправну поведінку, спрямовану на отримання величезних прибутків, у випадку виявлення якої правоохоронними органами їхня відповідальність зведеться лише до сплати суми, яка не перевищує $\frac{1}{4}$ від тієї, яка була неправомірно отримана;

2) виключними ж чинниками, які спонукали суд ухвалити рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням особи, котра продавала придбані донорами автівки, які мали бути передані на потреби СОУ, стала наявність таких «серйозних» пом'якшувальних обставин, як визнання вини та щире каяття обвинуваченого, а також такі традиційні (щоб не сказати «архаїчні») фактори, як не перебування особи на обліку в лікарів психіатра та нарколога і позитивна характеристика за місцем проживання.

З подібних міркувань навряд чи може бути повністю підтримана і хоча й більш виважена, але все рівно не повною мірою враховуюча надзвичайно високий ступінь суспільної небезпеки скоєних зловживань, практика призначення (із покликанням на ст. 69 КК) відповідним суб'єктам, які, наприклад, продавали надані для в/ч персональні тактичні аптечки, або, будучи військовослужбовцями, «видурювали» у підприємців цигарки, мовляв для передачі ЗСУ (які насправді надалі продавалися), покарань, які є більш м'якими за передбачене у ч. 3 ст. 201-2 КК позбавлення волі, зокрема, штраф у розмірі 200 тис. грн [23] чи службове обмеження для військовослужбовців строком на 1 рік і 6 місяців [24]. Водночас заради справедливості варто відмітити, що в останньому випадку не призначення засудженому покарання у виді позбавлення волі можна бодай якось зрозуміти, зважаючи передусім на те, що він є учасником бойових дій, був лише пособником у вчиненні відповідного злочину, а також (меншою мірою) є одруженим, має на утриманні двох неповнолітніх дітей, здійснив добровільну благодійну допомогу ЗСУ в розмірі 60 тис. грн. Здійснене ж в іншій справі покликання суду на «щире каяття, активне сприяння в розкритті злочину, відсутність обставин, що його обтяжують, відсутність тяжких наслідків злочину» як обставини, що у своїй сукупності істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину та з урахуванням особи обвинуваченого і... «критичним» відношенням винного до вчиненого (яке, проте, чомусь з'явилося лише після виявлення відповідного факту працівниками правоохоронних органів) дають підстави застосувати до обвинуваченого положення ст. 69 КК та призначити більш м'яке основне покарання (ніж передбачене в санкції ч. 3 ст. 201-2 КК), розцінюємо як необґрунтоване.

Натомість укотре підкреслимо, що в таких випадках гуманність держави (в особі представників суддівської гілки влади) має обмежуватись, як максимум, застосуванням лише тих положень ст. 69 КК, які стосуються можливості призначення винному основного покарання, яке є нижчим від найнижчої межі, встановленої у санкції ч. 3 ст. 201-2 КК («нижче нижчого»). Зважаючи на це, принаймні з частковим (але далеко не повним) розумінням варто ставитися до рішень тих судів,

які призначали особам, котрі, скажімо, продавали отримані в якості гуманітарної допомоги медичні халати або, знову-таки, використовували у власних цілях кошти (благодійні гранти), надані для постачання дров, покарань у виді «реального» позбавлення волі строком на 2 роки та 6 місяців [25] і 4 роки, відповідно.

Висновки. Отже, викладені положення дають підстави констатувати, що проблеми караності злочину, передбаченого ст. 201-2 КК (фактично її ч. 3), є наслідком симбіозу чинників як правотворчого, так і правозастосовного характеру.

По-перше, йдеться про рішення законодавця передбачити у санкції ч. 3 ст. 201-2 КК єдине безальтернативне основне покарання у виді позбавлення волі на доволі тривалий термін (від 5 до 7 років), яке має призначатися за всі кваліфіковані [хоч далеко і не завжди обґрунтовано] за відповідною нормою діяння, ступінь та характер суспільної небезпеки яких подекуди кардинально відрізняється і далеко не завжди вимагає його (згаданого покарання) призначення та «реального» відбування. Наприклад, йдеться про винних в організації згаданих «автомобільних» схем, поведінка яких, ймовірніше за все, найчастіше свідчить про виправданість призначення їм покарання у виді штрафу, а не позбавлення волі. Як наслідок, не вважаючи за доцільним призначення відповідного безальтернативного покарання, суди в абсолютній більшості випадків звільняють засуджених від їх «реального» відбування за допомогою застосування «пільгових» механізмів, передбачених статтями 75–76 КК, при цьому зазвичай навіть не «замінюючи» це покарання на інше, яке є більш м'яким.

Зважаючи на це, за умови збереження у структурі Особливої частини КК ст. 201-2 в її чинній редакції (хоч ми й послідовно виступаємо проти цього) вочевидь логічною виглядає пропозиція доповнити санкцію її ч. 3 (власне, як і інших частин) вказівкою на покарання у виді штрафу. Водночас варто ще раз наголосити на тому, що, на нашу думку, кваліфікація за ст. 201-2 КК згаданих вище проявів ввезення в Україну товарів під виглядом гуманітарної допомоги з метою їхнього подальшого продажу є безпідставною. Отже, за умови правильної (принаймні на наше переконання) кримінально-правової оцінки ця проблема буде багато в чому вирішена.

По-друге, мається на увазі не виправдана ліберальність, яку українські суди демонструють стосовно осіб, які вчиняли найбільш небезпечні прояви діянь, оцінених за ч. 3 ст. 201-2 КК. Яскравим прикладом цієї негативної тенденції є масові випадки реалізованого без достатніх на те підстав звільнення від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням суб'єктів, які фактично вчиняли розкрадання чи привласнення або шахрайство з предметами гуманітарної допомоги (благодійних пожертв, безоплатної допомоги) з використанням (не просто в умовах!) умов воєнного стану. У майбутньому така нічим невмотивована практика має бути зведена до мінімуму.

Перспективним напрямом наукових досліджень у відповідній сфері є визначення конкретних розмірів штрафів та строків позбавлення волі, які мають фігурувати в санкціях оновленої норми про незаконне використання гуманітарної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 2. С. 99–115. DOI: 10.33766/2524-0323.98.99-115.
2. Дудоров О., Мовчан Р., Каменський Д. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 21–37. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-21-37>.
3. Мовчан Р.О. Про деякі дискусійні питання кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу* (23 вересня 2022 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 53–57.
4. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / А.А. Вознюк, О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан, С.С. Чернявський та ін.; за ред. А.А. Вознюка, Р.О. Мовчана, В.В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с. С. 172–196.
5. Вирок Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області від 13 червня 2024 р. у справі № 303/4017/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119742073>.
6. Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області від 25 липня 2023 р. у справі № 720/1381/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112590126>.
7. Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 12 вересня 2024 р. у справі № 585/2034/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121610454>.

8. Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 13 червня 2023 р. у справі № 462/754/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111474471>.
9. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 16 липня 2025 р. у справі № 344/8093/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128908821>.
10. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 19 травня 2023 р. у справі № 161/7422/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110973569>.
11. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 10 жовтня 2025 р. у справі № 522/1845/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130926516>.
12. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 10 липня 2025 р. у справі № 522/1849/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128766159>.
13. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 23 жовтня 2023 р. у справі № 344/16505/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114379589>.
14. Вирок Київського районного суду м. Полтави від 17 липня 2025 р. у справі № 552/1832/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128915859>.
15. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Вінницької області від 4 травня 2023 р. у справі № 149/706/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110631030>.
16. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 27 липня 2023 р. у справі № 750/9757/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112473018>.
17. Вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 6 вересня 2023 р. у справі № 750/10955/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113250688>.
18. Вирок Нікопольського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 16 серпня 2024 р. у справі № 180/647/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121174852>.
19. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 23 грудня 2022 р. у справі № 947/18460/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108028403>.
20. Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 17 вересня 2025 р. у справі № 487/1892/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130306367>.
21. Вирок Вітовського районного суду Миколаївської області від 5 серпня 2025 р. у справі № 477/2571/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129318430>.
22. Бурмістренко Д. В. Аналіз окремих питань судової практики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Правові новели*. 2024. № 22. Т. 2. С. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/In.2024.22.2.2>.
23. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 29 квітня 2024 р. у справі № 755/11140/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119296638>.
24. Вирок Ямпільського районного суду Сумської області від 2 листопада 2023 р. у справі № 590/1173/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114615197>.
25. Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 9 січня 2025 р. у справі № 726/2618/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124289896>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 3.04.2026